

บทที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ที่มุ่งศึกษาถึงการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม : กรณีศึกษาบ้านลำเป่า ตำบลลำไพล อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา ซึ่งประกอบด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แบบแผนการวิจัย เครื่องมือในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีดำเนินการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้มี 2 กลุ่มคือ

1. กลุ่มแกนนำชุมชน ซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อศึกษากระบวนการการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม ประกอบด้วยตัวแทนจากชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกเทศบาล กลุ่มแม่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข ครูผู้ดูแลเด็ก ตัวแทนชุมชน จำนวน 10 คน

2. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ปกครองเด็กปฐมวัยอายุระหว่าง 3- 4 ปี จำนวน 30 คน มีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ 1) ครอบครัวมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรม 2) สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้จนสิ้นสุดโครงการ 3) ยินดีให้เยี่ยมบ้านและให้ข้อมูลการเลี้ยงดูลูก

แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและเสริมด้วยเชิงปริมาณ เพื่อสนับสนุนผลการวิจัยให้มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น มีขั้นตอนดังนี้

1. การลงพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพความต้องการ และสร้างความคุ้นเคยกับชุมชน

2. การจัดเวทีประชุมกลุ่มแกนนำเพื่อศึกษาปัญหา ความต้องการ และกำหนดกระบวนการการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม

3. จัดทำแผนปฏิบัติการ

4. ปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้

5. ติดตามประเมินผล

6. สะท้อนผลการปฏิบัติ

7. สรุปผลการดำเนินงานการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนเตรียมวิจัย

1.1 การคัดเลือกชุมชน

คัดเลือกชุมชนแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเลือกหมู่บ้านลำเปา ตำบลลำไพล อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ คือ

1.1.1 หมู่บ้านลำเปาเป็นชุมชนที่ผู้วิจัยอาศัยอยู่ จึงได้เลือกหมู่บ้านนี้เนื่องจากการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมต้องใช้เวลา และผู้ปกครองมีความสนใจและเล็งเห็นถึงความสำคัญในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม

1.1.2 ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกเทศบาล กลุ่มแม่บ้านอาสาสมัครสาธารณสุข ครูผู้ดูแลเด็ก ตัวแทนชุมชน ให้ความสนใจและยินดีร่วมมือในการดำเนินการวิจัย

1.2 การทำความคุ้นเคยกับชุมชน

ผู้วิจัยได้ประสานงานกับผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกเทศบาล อาสาสมัครสาธารณสุข และกลุ่มแม่บ้านในการดำเนินกิจกรรมในชุมชน โดยลงพื้นที่เพื่อศึกษาสภาพจริงของชุมชน พบปะกับกลุ่มต่าง ๆ การทำความรู้จักคุ้นเคยอย่างไม่เป็นทางการ โดยการพูดคุย เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ และการยอมรับและประเมินความตั้งใจของแกนนำในพื้นที่ที่จะร่วมมือในโครงการวิจัย

1.3 สรรหากลุ่มแกนนำชุมชนที่เป็นตัวแทนจากกลุ่มผู้นำชุมชน สมาชิกเทศบาล ประชาชน โดยอยู่บนพื้นฐานของความเป็นผู้นำ เป็นที่ยอมรับจากคนในหมู่บ้าน เต็มใจและสนใจที่จะเข้าร่วมในโครงการวิจัย

1.4 สํารวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน

1.5 จัดประชุมแกนนำ จัดเวทีประชุมกลุ่มแกนนำ สํารวจปัญหา ความต้องการ กำหนดกระบวนการการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม โดยใช้เทคนิคการจัดกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การกระตุ้นการมีส่วนร่วมด้วยเทคนิค AIC การระดมสมอง และการประชุมอย่างมีส่วนร่วม

2. ขั้นตอนการปฏิบัติการ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ซึ่งประกอบไปด้วยขั้นตอน ดังนี้ 1) การวางแผน (Planning) 2) การปฏิบัติการ (Action) 3) การสังเกตการณ์ (Observing) 4) การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflecting) แต่ละขั้นมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การวางแผน (Planning)

ผู้วิจัยและกลุ่มแกนนำปฏิบัติดังนี้

2.1.1 ร่างแผนปฏิบัติการโดยผู้วิจัยและกลุ่มแกนนำ

2.1.2 นำเสนอแผนปฏิบัติการแก่ครูผู้ดูแลเด็ก และเทศบาล (ผู้ที่เกี่ยวข้อง) ทราบเพื่อขอความเห็นชอบสู่การปฏิบัติ

2.2 การปฏิบัติการ (Action)

2.2.1 กำหนดผู้รับผิดชอบโครงการดำเนินกิจกรรมต่างๆตามแผน

2.2.2 ปฏิบัติการตามกิจกรรมต่างๆ

2.3 การสังเกตการณ์ (Observing)

2.3.1 สังเกตการดำเนินงานตามกิจกรรมที่กำหนด

2.3.2 บันทึก เก็บรวบรวมข้อมูลการปฏิบัติการของกลุ่มผู้วิจัยและประชาชนทั่วไป

2.3.3 ประเมินผลการดำเนินการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และชุมชนในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคมแต่ละกิจกรรม

2.4 การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflecting)

2.4.1 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ผลการปฏิบัติ

2.4.2 หาแนวทางปรับปรุงและพัฒนา

2.4.3 ปรับปรุงพัฒนาส่วนที่เป็นปัญหา และยังไม่สมบูรณ์เพื่อเสริมสร้างการปฏิบัติงานการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

3. ขั้นตอนการติดตามผลและประเมินผล

3.1 การติดตามผลและความก้าวหน้าของแผนงาน/โครงการ/แผนปฏิบัติงานเพื่อดูผลการดำเนินงานตลอดจนความก้าวหน้าของกิจกรรมที่ได้ดำเนินไปแล้ว และกิจกรรมที่ยังไม่สามารถดำเนินการตามแผน ผลการปฏิบัติงานที่พึงพอใจ ปัญหา อุปสรรคที่พบในการปฏิบัติงาน

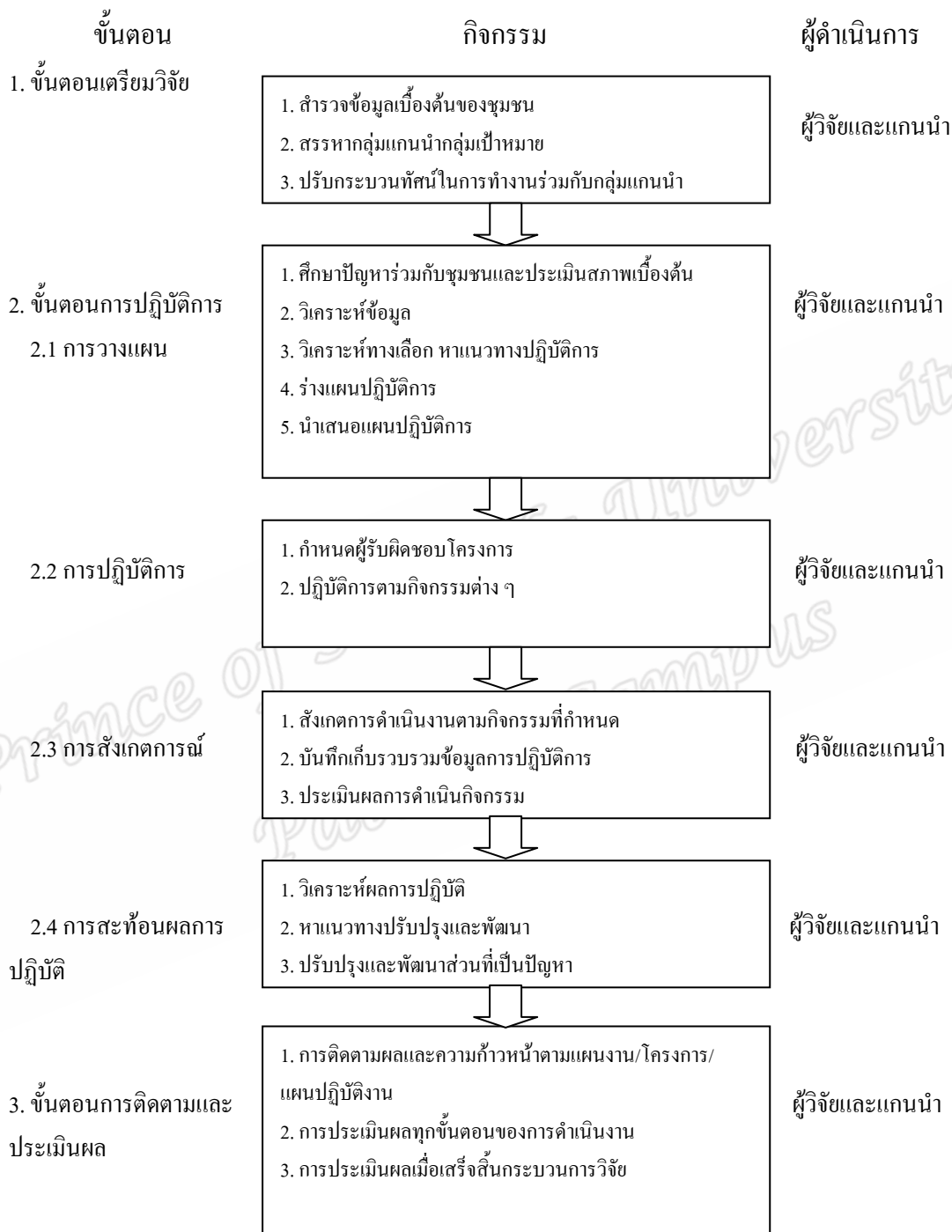
3.2 การประเมินผลทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน เพื่อสะท้อนการปฏิบัติ ซึ่งอาจต้องกลับไปดำเนินการซ้ำอีกบางขั้นตอน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ ครบถ้วนและแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด

3.3 การประเมินผลเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัย โดยประเมินผลร่วมกันของทีมแกนนำหลังเสร็จสิ้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

รายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการดังนี้

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

ภาพประกอบ 5 ขั้นตอนการวิจัยภาคสนาม

เครื่องมือในการวิจัย

1. ลักษณะของเครื่องมือ

ในการทำการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้เครื่องมือจำแนกตามลักษณะของการใช้งาน 2 ลักษณะ ดังนี้

1. เทคนิคที่ใช้ในการวางแผนขั้นเตรียมวิจัย ได้แก่ การจัดเวทีระดมความคิด เทคนิค AIC การประชุมอย่างมีส่วนร่วม Focus Group และ Mind mapping

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ใช้ในการสังเกตรายละเอียดของกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนของการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม

2.2 การสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ปกครองและชุมชนต่อกระบวนการดำเนินงานการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม

2.3 แบบสอบถามวัดความรู้ของผู้ปกครองในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ 3 ตัวเลือก คือ ใช่ ไม่ใช่ และไม่ทราบ

โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ถ้าเลือกคำตอบถูกต้อง	ให้	1	คะแนน
ถ้าเลือกคำตอบไม่ถูกต้องหรือไม่ทราบ	ให้	0	คะแนน

เกณฑ์ที่ใช้ในการแปลผล ใช้เกณฑ์ดังนี้

ร้อยละของคะแนนความรู้	คะแนนเฉลี่ย	ระดับความรู้
80 - 100	6.00 - 10.00	สูง
50 - 79	3.00 - 5.99	ปานกลาง
0 - 49	0 - 2.99	ต่ำ

2.4 แบบสอบถามการปฏิบัติของผู้ปกครองในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ ปฏิบัติมากที่สุด ปฏิบัติมาก ปฏิบัติปานกลาง ปฏิบัติน้อย ไม่ปฏิบัติเลย

โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ลักษณะข้อความเชิงนิมิตาน (Positive Statement) กำหนดให้			
ปฏิบัติมากที่สุด	ให้	5	คะแนน

ปฏิบัติมาก	ให้	4	คะแนน
ปฏิบัติปานกลาง	ให้	3	คะแนน
ปฏิบัติน้อย	ให้	2	คะแนน
ไม่ปฏิบัติเลย	ให้	1	คะแนน

ลักษณะข้อความเชิงนิเสธ (Negative Statement) กำหนดให้

ปฏิบัติมากที่สุด	ให้	1	คะแนน
ปฏิบัติมาก	ให้	2	คะแนน
ปฏิบัติปานกลาง	ให้	3	คะแนน
ปฏิบัติน้อย	ให้	4	คะแนน
ไม่ปฏิบัติเลย	ให้	5	คะแนน

เกณฑ์ที่ใช้ในการแปลผลใช้เกณฑ์สมบูรณ์ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	ระดับการปฏิบัติ
4.51 - 5.00	ดีมาก
3.51 - 4.50	ดี
2.51 - 3.50	ปานกลาง
1.51 - 2.50	ไม่ดี
1.00 - 1.50	ไม่ดีมาก

2. การสร้างเครื่องมือ

ในการทำการศึกษานี้ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือแบบสอบถามวัดความรู้ การปฏิบัติของผู้ปกครองในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม ดังนี้

1. ศึกษาหลักเกณฑ์ รูปแบบ และวิธีการสร้างเครื่องมือ
2. ศึกษารูปแบบการสร้างเครื่องมือแบบสอบถามความรู้และการปฏิบัติของผู้ปกครองในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม
3. สร้างเครื่องมือแบบสอบถามความรู้ และการปฏิบัติของผู้ปกครองในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม
4. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมตลอดจนให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไข
5. ปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์วิทยานิพนธ์เสนอแนะแล้วเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ

6. แก้ไขข้อบกพร่องตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ เพื่อความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พิจารณาตรวจสอบอีกครั้ง

7. ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งจนเกิดความสมบูรณ์มากที่สุด ก่อนที่จะนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดการดำเนินงานในชุมชนระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2550 ถึงเดือนกันยายน 2551 โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละขั้น ดังนี้

1. ขั้นตอนกระบวนการการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม ในขั้นนี้จะเก็บรวบรวมข้อมูลจากทีมแกนนำและประชากรกลุ่มเป้าหมาย ได้ดำเนินการดังนี้

1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตลอดจนข้อมูลทุกข้อมูิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา

1.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเกตปรากฏการณ์ต่างๆในการร่วมกิจกรรมกับชุมชน และสังเกตการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของผู้ปกครองและชุมชน

1.3 การสัมภาษณ์ เป็นการรวบรวมข้อมูลด้านความรู้และการปฏิบัติในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม

2. ขั้นการปฏิบัติการตามแผนการดำเนินงานการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยด้านอารมณ์ จิตใจและสังคมในขั้นนี้จะเก็บรวบรวมข้อมูลจากทีมแกนนำและประชากรกลุ่มเป้าหมาย ได้ดำเนินการดังนี้

2.1 เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามเพื่อประเมินความรู้และการปฏิบัติของผู้ปกครองหลังการดำเนินการตามแผน

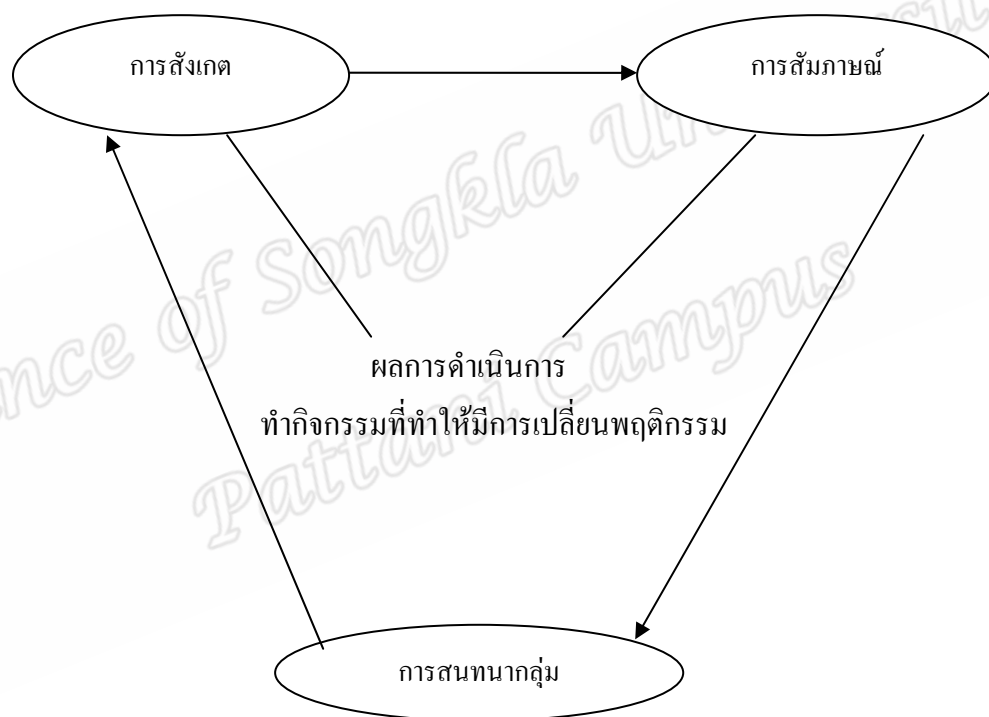
2.2 การสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยด้านอารมณ์ จิตใจและสังคม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ เชื่อถือได้ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบความถูกต้อง โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Method) ดังภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Method)

2. ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อหาค่าทางสถิติต่างๆ ดังนี้

2.1 ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

2.2 ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้วิเคราะห์ข้อมูลความรู้และการปฏิบัติของผู้ปกครองในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม